

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.

Ser.

194

Title: *Kishna Chaturdashi*

Jan.

194

194	1	Krishna Chaturdashi	Title
		Jāta Shānti	Author
			Editor
			Year, Vols.
			Publisher
			Remarks

आगणेशाय नमः॥ अथ ब्रह्मचतुर्दशीजातशान्तिः॥ पारिजाते मदनरत्ने
 गर्यः॥ मंदहास्यं मुखासीनं गर्गं मुनिवरं शुभं॥ नमस्कृत्या तु प्रच्छन्नो नको
 मुनिपुंगवः॥ शान्तिकर्माणि सर्वाणि त्वत्तो जानाम्यहं पुरा॥ अधुना श्रोतुमिच्छा
 मिच्छा पक्षचतुर्दशी॥ दिवा वा यदि वारात्रौ प्रसूतेः किं फलं वेद॥ अक्षयपक्षच
 तुर्दशीमभिलक्ष्य प्रसूतेः फलं वेदत्यर्थः॥ अक्षयपक्षे चतुर्दश्याः प्रसूतेः षड्वि
 धं फलं॥ चतुर्दशी च षड्भागं कुर्यादादौ शुभं स्मृतं॥ द्वितीये पितरं हंतितृती
 ये मातरं तथा॥ चतुर्थे मातुलं हंति पंचमेवं शनाशनं॥ षष्ठे तु धनहानिं स्या
 दात्मनो वश्यनाशनं॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शान्तिं कुर्याद्विधानतः॥ आचार्यं व
 रयेद्दीमात्पुत्रदारसमन्वितं॥ सर्वत्र कारसंयुक्तं सर्वलक्षणासंयुतं॥ ब्राह्मण
 म्प्रतिजश्चेव स्वासिवाचनपूर्वकं॥ रुद्रादिदेवतांतस्याः कर्षमात्रं सुवर्णितः॥

नदधीर्धेनवाकुर्याद्विजितशत्रुविवर्जितः। स्यात्तुर्दश्याः प्रतिमामाह॥
 प्रतिमांकारयेच्छीलसर्वलक्षणसंयुतां। वृषभेण समासीनवरदाभयपा
 णिनी। शुद्धस्फटिकशंकाशांश्चेतमाल्यां वरान्वितां। च्यंबकेन चमंत्रेण पू
 जांकुर्याद्विधानतः। स्थापयेच्चतुरकुंभांश्चतुर्दिक्षु यथाविधि। आग्नेयीमा
 रभ्य स्थापनं आग्नेयकुंभमारभ्येत्यग्रे दर्शनात्। पुण्यतीर्थजलोपेतान्धान्य
 स्योपरिविन्यसेत्। तन्मध्ये स्थापयेत्कुंभं शतछिद्रसमन्वितं। पंचमूर्त्यं च
 रत्नानि पंचत्वक्पंचपद्मवान्। पंचधान्यं सुवर्णं च तत्तन्मंत्रैर्विनिक्षिपेत्।
 शतौषधानि निक्षिप्य श्वेतवस्त्रैश्च वेष्टयेत्। स्फुरन्तीणि चतुर्षु पुष्पाणि श्वेता
 नि परितः क्षिपेत्। सर्वसमुद्राः सलिलरितस्तीर्थानि जलदानदाः। आयातु
 यजमानस्य पुरितक्षयकारकाः। आवाहावास्तौ मेघैः अनेन च विधानतः॥ ३

वक्ष्यमाणैर्वीरुणैर्वरुणं। अनेनोक्तेन समुद्रदिनेत्यर्थः। इमं मेघरुणेत्यनया तत्त्वा
 यामीत्येवा तथा। त्येनो अग्नरित्यनया सत्त्वेन इति मंत्रतः। आग्नेयकुंभमारभ्य
 पूजांकुजांकुर्याद्यथाक्रमान्। अनोभद्रारव्यसूक्तं भद्रा अग्रे श्वसूक्तं कं॥ जप्त्वा
 पुरुषसूक्तं च कद्रुद्राय स चं जपेत्। श्वरस्याधिषेकांते ग्रहपूजां च कारयेत्। श्वरस्य
 पूर्वस्थापितेश्वरप्रतिमायां स्थापितस्येत्यर्थः। पूजाकर्मसु निर्वर्त्य होमं कुर्याद्विधानतः।
 गहस्येशानदिग्भागे कुंजं कुर्याद्विधानतः। कुर्यादाधारपर्यंतं स्वर्गलोका विधानतः॥
 आधारांतत्त्वोक्त्या चक्षुषीनेति केचित्। समिदाज्यचरुं चैव तिलमाषा
 साहित्योत्पासवर्षाणां नष्टपद्मव्यत्यं। समिधो विशिनष्टि। अथ प्लुतपाला
 शसमिद्धिखादिरे शुभैः। अष्टोत्तरसहस्रं वा अष्टोत्तरशतं तु वा। अष्टाविंशतिमे
 तैश्च होमं कुर्यात्पृथक्पृथक्। न्यैत्रेयं बकेन चमंत्रेण तिपात्कान्याहतिः क्रमात्।

यहाएवंच होतव्यासमंतर्धायसेचयेत्। बेचनमभिषेकः। ओतांबराणिध
 त्वाधुक्रुयादाज्याबलोकनं। पूर्णाहुतिंचुहुयाद्यसमानः समाहितः। तस
 र्वपरयाभक्त्यारिभिरायनिवेदयेत्। सर्वांलंकारसंयुक्तांसवसंगांपयसि
 नी। प्रतिमांबस्त्रयुग्मंचआचार्योयनिवेदयेत्। रश्मिरधीतयेशक्त्याकुर्याद्वा
 ह्यणभोजनं। एवंयः कुरुते शांतिसर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ अथप्रयोगः
 नामकरणात्पूर्वेषुपेक्षिअस्यवालकस्यचतुर्दशीजनमसूचितारिहृनिर
 सनद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्पंकृच्छ्रचतुर्दशीजननशांतिकरिष्यदतिसंकल्प
 गणेशपूजापुण्यावाचननांदीश्राद्धचार्यलिङ्गरणानिकुर्यात्। षड्रागच
 तुर्दश्याद्वितीयांशतृतीयांशयोस्तत्पत्तौगोमुखप्रसवोपि। ततआचार्यस
 र्वपापैकीर्यभूमिप्रोक्ष्याग्रयीमारभ्यविदिक्ष्चतुरकुंभान्मध्येचशतदि २

त्रंसंस्थाप्यतस्मिन्पंचमदःपंचपल्लवान्पंचरत्नानिपंचत्वचःपंचधान्यानि
 स्कवर्णशतौषधानिचनिक्षिप्यत्रिभिर्वस्त्रैर्भूरिमात्यादिभिश्चेद्वेष्टयित्वापू
 तिर्णपात्रोपरिकर्षतदर्धार्धस्तारद्रप्रसांयंबकमिति संपूज्य सर्वसमुद्रादतिकुंभमभिने
 त्र्यआग्नेयकलशेदमंमेवरुणेति नैर्हतेतत्तायामीति वायवेत्वंनोअग्नरिति ह्वा
 न्येसत्वंनइतिवरुणसंपूज्य आग्नेयादिकलशेनानोभद्राभद्राअग्नेः सहस्रशीर्षा क
 दुर्गाद्रयेतिसूक्तानिक्रमेणजपेत्। ततोग्निग्रहांश्चप्रतिष्ठाप्यान्वाधानादिकुर्यात्।
 अत्रप्रधानं। यंबकंअश्वत्थपक्ष्मलाकाशसमिदाज्यचरुसर्षपयुततिलमाषैः प्रत्येक
 महश्महस्त्रमहाशताष्टाविंशत्यन्यतरसंख्ययायंबकमिति मंत्रेण प्रक्षुभापतिसंस्त
 यतोव्याहृतिभिः तिलद्रव्येणपूर्वसंख्ययाग्रहान्ग्रहद्रव्येणतथैवसंख्ययाशेषेणसि
 ष्टकृतमित्यादिबळिदानेशतछिद्रगतेश्चतुर्दशकलशोदकेनचाभिषिंचेयुः। यज्ञमातो
 वाससीपरिधायसपरिवारोत्पन्नपमित्याज्यमवत्क्रुचसदक्षिणादत्वापूर्णाहुतिं
 हुत्वाहृतहोमादिकर्मरुद्रायसमर्प्याचार्योयसोपस्करागावस्त्रयुग्मंचदत्वास्तसि
 गव्योदक्षिणादत्वाब्राह्मणाभोजयेत् ॥ दिनकरमहकुरुते शांतिसारेसुखचतुर्दशीशांति

अथसिनीवालीकुरुशान्तिः। कुरुदिशान्तेर्नदर्शशांसासमुच्चयः। यापूर्वमावास्यासा
सिनीवाक्योत्तरासाकुरुयोर्यपर्यस्तमियादभ्युत्तिरिति सातिथिरिति त्रयाणां भे
दोक्तेः। केचित्तु योतिः शौख्योक्तसंस्कारेण यस्याममावास्यातिथ्यवच्छिन्नश्चंद्रो
दयः सासिनीवाक्ये तदभावे कुरुः सूर्योदयोत्तरप्रवृत्तासामावास्येति भेदमाहुः
प्रयोगधारिजाते गृतरगाग्यवचने। सिनीवाल्यं प्रसूतास्याद्यस्य भार्या पशुस्तथा
गजाश्चामहीषाश्चैव शक्रस्यापि भ्रियं हरेत्। ये संतिसकलाश्चान्ये स्वप्रसादोप
जीविनः। वर्जयेत्तानशेषांस्तपशुपक्षिमगादिकान्। सिनीवालीकुरुवृत्तानिति शेषः। कुरु
प्रसूतिरत्यर्थं सर्वदोषकरी स्मृता। यस्य प्रसूतिरितेषां तस्यायुर्ध्वनश्नाशनं। कुरु म
पिपश्चादिप्रसवो निषिद्धः। सर्वगंडसमस्तत्रदोषस्तु प्रबलो भवेत्। शान्तिं विना विशेषेण उत
मपक्षेण शान्तिकरणं विना परित्यागा। यदा उत्तमपक्षेण न शक्तिसदा कियत्कालं त्यागं
छला शान्तिकर्तव्येत्याह। परित्यागात्तत्र शान्तिकुर्याद्धीमान् चक्षणाः। रुद्रः
रूपास्युर्देवताः क्रमात्। कर्षमानस्त्वर्णेन तदर्थार्धेन वा पुनः। अथ वा शक्तिः कुर्याद्विजशा
द्विविधं तितः। प्रमोक्तिकारयेत्तदभोश्चतुर्भुजसमन्वितो। त्रिशूलरवकुवरदाभयहस्तायथा ३

क्रमात्। श्वेतवर्णश्चैतपुष्पांश्चैतांबरवृषस्त्रितां। श्वंबकायेति मंत्रेण पूजां कुर्याद्यथाविधि।
रुद्रश्चतुर्भुजो वरुणा कुशचापः ससायकः। वज्रा कुशचापैः सहिताः सायं यस्येति विग्रहः। का
रक्तवर्णो गजावृढो यत्तद्वेति मंत्रतः। पितरः कुरुवर्णाश्चतुर्हस्ता विमानगाः। यस्य हस्त
त्रकमं तु त्वभयस्येव धारिणः। गदाक्षस्तत्रेति वा पाठः। ये चेहर्ति मंत्रेण पूजां कुर्याद न तं
मदनरत्ने तु ये सत्या इति मंत्रेण तिपाठः। तस्मिन्पक्षे ये सत्या साहविदेरुति मंत्रः। आग्ने
यीदिशमारभ्य कुंभान्कोणेषु विन्यसेत्। तन्मध्यस्थपयस्कुंभं शतविंशति समन्वितं।
तेष्वेव पंचगव्यादितत्तन्मंत्रैश्च विन्यसेत्। चतुर्ष्वित्यर्थः। कत्योक्तशान्तिः कर्तव्या कुर्याच्छी
स्वशक्तिः। शान्तिः षष्ठे हित्यर्थः। गोदानं च स्नानं चर्णदानं चोर्बरांशुभा। दशदानानि चोक्ता
निक्षीणमा उपगुडस्तथा। गोदानादेर्दशदानां तर्गतत्वाद्द्वारद्वयमनुष्ठानं। आज्यावेक्षण
मेतानि तत्तन्मंत्रैश्च दापयेत्। समिदाज्यधरोहं मंत्रिमापेश्वसर्षपैः। तिरुमाणा मे कद्रव्य
त्वं। समिसे मीह। अथत्यक्कृत्पाकाशसमिद्धिः स्वादिरैः शुभैः। अष्टोत्तरशतं मुख्यं प्रत्येकं
उडुयाद्विजः। त्रैयंबकेन मंत्रेण मित्ताज्यादुतिभिः पुनः। मुख्यमित्युक्तेरधिदेवतारैः अ
ष्टविंशत्यादिन्यूनसंख्यया होमः। चतुर्भिः कलशैः युक्तं बहुकुंभसमन्वितं। शान्तिवत्सकलं
कार्यमभिषेकं च कारयेत्। कार्यं कर्तव्यमभिषेकं चतुर्दशी शान्तिवत्कुर्यादित्यर्थः। पित
मात्तृशिश्रुनां च अभिषेकं चतुर्नारणे। षष्ठी द्वितीया धा। शंकरस्याभिषेकं च कुर्याद्वा

मलभोजनं। अन्येषां चैव सर्वेषां ब्राह्मणानां च तर्पणं। यथाशक्त्यन्तः सारेण हि
 तवाचनपूर्वकं। ब्राह्मणं सर्वप्रियं इति प्रभं वाक्यं संपूर्णतावाचनं कृत्य
 तर्पणं। इत्युत्तरगार्ग्ये कसिनीवाली कुहशांतिः। अथ प्रयोगः। देशकालो
 संकीर्त्य स्वकुमारस्य अस्य बालकस्य सिनीवाली जन्म सूचित सकलारि
 ष्टनिरसनक्षराभीपरमेश्वरपीत्यर्थे सिनीवाली जन्म नशांतिं करिष्यति
 संकल्प्य शोशपूजमपुण्याहवाचननां दीश्राद्धाचार्यं त्रिग्वरणा निकुर्यात्
 कुङ्कुमं तु कुहपदेन संकल्प्योगां मुखप्रसवश्च। ततः आचार्यः सर्वपान्चिकी
 र्भूमिप्रोक्ष्य आग्नेयीमारभ्या विदिक्ष्वचतुःकुं भान्मध्येशतछिंदं च संस्था
 प्य चतुर्षु पंचगव्यं पंचमर्त्यं च पल्लवपंचरत्नपंचत्वस्पर्शं च धान्यसुवर्णानि
 निक्षिप्य शतछिंदे पूर्णपात्रोपरि कर्षतदर्धार्धकल्पितां रुद्रप्रतिमां संपूज्य त
 दक्षिणतो यत इंद्रे तींद्र प्रतिमां उत्तरतश्च ये चेहेति पितृपितृ प्रतिमां संपूज्य च
 तुर्षु कलशेषु वस्त्रेषु अथित्याशांतीः पठेत्। ततो यजमानो दानानि कुर्यात्। ४
 गवामंगेधिनिगां। शरण्यं सर्वलोकांनां कऽज्ञायारक्षणं वरं। स्वेषधरिव

स्वत्वमतः शांतिप्रयत्नमे। वासः। हिरण्यगर्भगर्भस्थमिति हिरण्यं। सर्वभूता
 अथाभूमिर्वराहेण समुद्रता। अनंतसस्य फलदा अ०। भूत। ततो दशदा
 नानि कुर्यात्। तानि च। गोभूतिलहिरण्या ज्यवा सो धान्यं गुडानि च।
 रौप्यं लवणमिष्यादु दशदानानि पंडिताः। चतुर्णां मित्रा दुक्ताः। महर्षे गोत्र
 संभूताः कश्यपस्य तिलाः स्मृताः। तस्मा देवां प्रमदाने नममपाप
 व्यपोहतु। तिलां न०। कामधेनुषु संभूतं सर्वं क्रतुषु संस्थितं। देवाना
 माज्यमाहारमतः शांतिप्रयत्नमे। आज्यं। सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्ति
 करं महत्। प्राणिनां जीवनोपायमतः। धान्यं। यथा देवेषु विश्वात्मा
 प्रवरश्च जनार्दनः। सामवेदस्तवेदानां महावदेवस्तयोगिनां। प्रणवः
 सर्ववेदानां। तथारसानां प्रवरः सर्वदेधुरसोमतः। मम तस्मात्परां लक्ष्मीं
 ददस्व गुडं सर्वदा। गुडं। प्रीतिर्यत्तः पितृणां च विष्णुशंकरयोः सदा शिव

नेत्रोद्भवैरौष्यं मतः ० रौष्यं (यस्मादन्तरसाः सर्वे नोत्सृष्टा लवणं वि
 नाशं भोः प्रीतिकरं नित्यम ० लवणं । इति दम्भ दानानि । क्षीरजातास्त
 आशं खाक्षीरादम्भ तसंभवः । क्षीराक्षीरेदवकीर्तिः क्षीरेप्राणस्य संभवः
 तस्मात्क्षीरप्रदानेन अ० क्षीरं । पूर्वोक्तमंत्राभ्यां पुनराज्यं गुडचंदूलाकां
 स्थपात्रे रूपां रूपा मिति मंत्रेण सकुंदुबः स्वप्रतिरूपवीक्ष्य । आज्यं तेजः
 समुद्दिष्टमाज्यं पापहरं स्मृतं । आज्यं स्फुराणामाहार आज्ये देवाः प्रति
 क्षिताः । आज्यपात्रं । तत आचार्यो ग्निं ग्रहांश्च प्रतिष्ठाप्य न्वादध्यात् ।
 अन्नप्रधानं । अंबकं अश्वत्थपक्षपलाशसमिदाज्यं चरुति । असहित
 माषसर्षपद्रव्यैः प्रत्येकमष्टशतसंख्यया इदं पितृंश्च तैरेव द्वयैः
 अष्टाविंशतिसंख्यया प्रजापतिं च व्याहृतिभिरष्टाविंशतिसंख्यया
 शेषैर्गणैश्चैकैकतमित्यादिबन्धे दानां तैर्पूर्णं कुतिलकुलाशतं चित्रं ग

तैश्चतुःकलशोदकैर्ग्रहकुंभोरकेन चतस्रः स्वायामीत्यादिभिर्वारणैर्मंत्रैः
 अभिषिच्य रुद्रप्रतिमाया स्तुत्यं ब्रह्ममिषेकं रुद्रोत्तरपूजां स
 त्वाविस्रज्याचार्यहस्ते प्रतिपाद्याग्निं विस्रज्यावाहणास्तर्पयित्वा षो
 रतिस्फुटायथाशक्तिं वाहणात् नृभोजयेत् । इति दिनकरमहर्षते
 शांतिसारे सिनीवालि कुंभशान्तिप्रयोगः ॥ वाळवारव्यस्येदं ॥
 = यतीपातादौ तन्निमित्तकशान्तियहमखयोः समुच्चयः । तत्रापि स्वतंत्रप्रयो
 गताचैकप्रयोगतावा यतुततत्प्रकरणेषु न ग्रहमखविधानंतदेकप्रयोगमि
 नियमार्थमिति केचित् । अन्ये त्वंगस्येकप्रयोगतापिन्यायादेव सिद्धेयं गभूत
 ग्रहमखात्भिन्नं ग्रहमखांतरं विधियते इत्याहुः । ग्रहमखस्य च सर्वशान्तिपुष्
 र्वागतत्वात् सह प्रयोगेऽपि पूर्वग्रहोपः । पश्चात्प्रधानहोम इति ॥